

Σχεδιασμός Σχεδίου δράσης στο πλαίσιο της εδαφικής προσέγγισης

ελληνογαλλικό μεταπτυχιακό
«Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου» -DYN-TAR

εαρινό εξάμηνο
2016-2017

UV 7: Συλλογική Εκπαιδευτική Μελέτη Περίπτωσης (μεθοδολογία γενική, μεθοδολογία του σχεδίου, εργαστήρια (διάγνωση, παρακολούθηση, αξιολόγηση, ρόλος των δρώντων) και μελέτη περίπτωσης

Πως

*μια παραγωγική ομάδα ή μια
ομάδα λήψης αποφάσεων*

*δημιουργεί ένα σχέδιο δράσης
προκειμένου να το υλοποιήσει*

γεωργία και τα συστήματά της

Αγροτικές Δομές

Συστήματα παραγωγής

Γεωργικό σύστημα παραγωγής

Παραγωγικά συστήματα

Συστήματα εκμετάλλευσης

Κτηνοτροφικό σύστημα παραγωγής

Δρώντες

Παρεμβάσεις

Εργαλεία

ΈΝΝΟΙΕΣ

Εγκυκλοπαίδεια Γεωγραφίας

Αγροτικές δομές

Ενδιαιτήματα

Αγροτικό τοπίο

Έγγεια Δομή

Ιδιοκτησία, μεταβίβαση
τρόπος αξιοποίησης

Κυρίαρχη μορφή αγροκτημάτων,
μέσος όρος έκτασής τους,
τρόπος ομαδοποίησης τους,
ύπαρξη ή όχι φρακτών

Παραγωγικό σύστημα

Θέση, ομαδοποιήσεις, μορφές
χωριών και οικισμών

Έννοια που δημιουργήθηκε και χρησιμοποιήθηκε από τους αγροτικούς Γεωγράφους

- εργαλείο κατανόησης των «**βαριών και βιώσιμων δομών**» που εξηγούν τις **αλληλεπιδράσεις** μεταξύ μιας κοινωνίας και του αγροτικού χώρου όπου αυτή λειτουργεί και κατοικεί
- χρήσιμη και προσαρμοσμένη για να κατανοήσουμε την εγκατάσταση και τη διατήρηση μιας κοινωνικής ομάδας σε ένα δεδομένο χώρο, μια **κτηματική περιοχή (finage*)**, την οργάνωση που σταδιακά ανέπτυξε σε αυτόν με βάση τις επιλογές της, την εργασία της

** **Finage** = κτηματική έκταση στην οποία μια ομάδα ανθρώπων εγκαταστάθηκε (για να την καλλιεργήσουν), έχει δικαιώματα χρήσης ή/και κτήσης και στην οποία τα ασκεί*

Διευκρινίσεις:

Η **κτηματική έκταση** διαθέτει

- **αγροικίες** (*διάσπαρτες, ομαδοποιημένες, ...*)
- **καλλιεργούμενη γη, βοσκοτόπια, δάση**

Η καλλιεργούμενη γη διακρίνεται σε **αγροτεμάχια**
(= *μονάδα της αγροτικής εκμετάλλευσης*)

που παρουσιάζουν μια ποικιλία

εμφάνισης (*ανοιχτά, κλειστά, ...*),

μεγέθους,

μορφής,

επεξεργασίας (μόνο καλλιέργεια, καλλιέργεια -ζώα, με ή χωρίς δένδρα, ...)

κατανομής στα όρια της κτηματικής έκτασης, κλπ.

Αγροτικές Δομές

παραδείγματα:

Περιοχές με « **φράκτες** »
(πχ βόρειο δυτική Γαλλία –
δυτική Θεσσαλία)

Περιοχές « **ανοιχτές** »
(πχ βόρεια ανατολική Γαλλία
περιοχή γύρω από τη Λάρισα)

Σύστημα « **ΟΑΣΗ** »

Οι μεσογειακές δομές

συνδυάζουν κατοικία, ανοικτές μικρές περιοχές και το τρίπτυχο : δένδρα – σιτάρι - ζώα

Ενδιαίτηματα

Ως **ενδιαίτημα** ορίζεται το φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζει και αναπαράγεται ένα **είδος** , ένας **πληθυσμός** ή μια **βιοκοινότητα**.

Παραδείγματα ενδιαίτημάτων :

- ❖ ένα *δάσος κωνοφόρων πυκνό μικρής ηλικίας,*
- ❖ ένα *δάσος κωνοφόρων μεγάλης ηλικίας,*
- ❖ ένα *δάσος κωνοφόρων αραιό,*
- ❖ ένα *δάσος αειφυλων πλατύφυλλων,*
- ❖ ένα *δάσος πλατύφυλλων ,*
- ❖ μια *ρεματιά,*
- ❖ μια *καλλιεργούμενη έκταση* κ.λ.π.

Αγροτικό τοπίο

Σύνολο των αειφόρων και δυνατών σχέσεων μεταξύ του ανθρώπου και του εδάφους, αποτυπώνεται από :

➤ ***μια αγροτική μορφολογία***

- *σχετική θέση των αγροτεμαχίων, των βοσκοτόπων, των δασών*
- *μορφή και οργάνωση των αγροτεμαχίων και των δρόμων, κλπ*

➤ ***Ένα καλλιεργητικό σύστημα***

- *συνδυασμός φυτών (επιλεγμένο από μια αγροτική κοινωνία για να αποτελέσει τμήμα της γης της), αμειψισπορά και τεχνικές σχετικές με τις καλλιέργειες*

➤ ***Αγροτική κατοικία***

- *τρόπος διασποράς των αγροικιών στο εσωτερικό μιας κτηματικής έκτασης*

Ορισμός του Lebeau

Γεωργικό σύστημα

Συνδυασμός *ιστορικά δομημένης* παραγωγής και *τεχνικών εφαρμοσμένων* από μια *αγροτική κοινωνία* στο *χώρο* της για να :

- *διαχειριστεί του πόρου του,*
- *τους εκμεταλλευτεί,*
- *και ικανοποιήσει τις **ανάγκες της.***

Φύση της έννοιας:

Εκφράζει τη στάση κατανόησης των αλληλοεπιδράσεων μεταξύ

- **του καλλιεργημένου οικοσυστήματος και της ανανέωσής του**
- **του παραγωγικού κοινωνικού συστήματος, και της ανανέωσής του**

λαμβάνοντας υπόψη τα πρακτικά ζητήματα κυρίως τα *τεχνικά (τεχνικές-πρακτικές)*

Το ενδιαφέρον της έννοιας :

- Εργαλείο κατανόησης τόσο της χωρικής ποικιλομορφίας όπως και των ιστορικών εξελίξεων και ιδιαίτερα των περιφερειακών αγροτικών δυναμικών.
- Χρήσιμο και προσαρμοσμένο διότι δεν διαχωρίζει τις χωρικές οπτικές από τις τεχνικές και τις κοινωνικο-οικονομικές
- Κάνει πιο λειτουργική την επιστήμη της ανάπτυξης και την χωροταξία της υπαίθρου λαμβάνοντας υπόψη των τρόπων εκμετάλλευσης του χώρου και των πρακτικών των παραγωγών

διαφοροποιήσεις :

- ως εννοιολογικό εργαλείο το *γεωργικό σύστημα* μπορεί να αναλυθεί σε περισσότερα επίπεδα του .....

Κοινωνία – Χώρος – Παραγωγές – Πρακτικές

- οπότε μιλάμε, ανάλογα με την περίπτωση για ...
  - αγροτικό σύστημα μιας **κοινωνίας**
    - αγροτικό σύστημα των Άνδεων (Περού), των βλάχων
  - αγροτικό σύστημα βασισμένο σε μια **χωρική βάση**
    - περιφερειακό, τοπικό
    - αγροτικό σύστημα Θεσσαλίας, Παλαμά, ...

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΟΜΗ & ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι δύο έννοιες είναι **συστημικά μοντέλα** που αποδίδουν τις σχέσεις μεταξύ :

ενός χώρου με τους περιορισμούς του και τις δεξιότητές του και **μιας κοινωνίας** η οποία, από τις επιλογές της και την εργασία της έχει κατορθώσει να εγκατασταθεί αειφορικά

η έννοια **αγροτική δομή**, σύμφωνα με τους **Γεωγράφους**, είναι κατάλληλη για να μελετήσει **την εγγραφή των αγροτικών και γεωργικών δραστηριοτήτων σε μια εδαφική περιοχή**, και τις **δομές** (ρυθμίσεις που πραγματοποιηθεί, ...)

Η έννοια **αγροτικό σύστημα**, (παρόλο που δημιουργήθηκε από γεωγράφο), χρησιμοποιείται από **Γεωπόνους** και όσους ασχολούνται με την αγροτική ανάπτυξη διότι τους επιτρέπει να **λάβουν υπόψη καλύτερα τους δρώντες και τις ικανότητές τους** (ατομικές και συλλογικές, τεχνικές και οργανωτικές)

Παραγωγικό σύστημα

Γενικός ορισμός

Σύνολο δομημένο των **μέσων παραγωγής**
(γη, εργασία, κεφάλαιο, εξοπλισμός...)
συνδυασμένων μεταξύ τους για
διασφαλίσουν παραγωγές φυτικές ή/και ζωικές
με στόχο να ικανοποιήσουν τους **στόχους και τις ανάγκες των παραγωγών-δρώντων**

Έννοιες ανάλογα με το επίπεδο

- Μικρο-οικονομικό επίπεδο
  - **Οικονομία μιας Μονάδας παραγωγικής**
  - « ΠΣ = συνδυασμός των μέσων παραγωγής (έγγειο κεφάλαιο, εργασία, κεφάλαιο της εκμετάλλευσης) και των παραγωγών **της αγροτικής Εκμετάλλευσης** »
- Μεσο ή μακρο –οικονομικό επίπεδο
  - **Περιφερειακή οικονομία**
  - « ΠΣ = τρόπος συνδυασμού της γης, των δυνάμεων και των μέσων εργασίας που χρησιμοποιείται με στόχο την φυτική ή/ζωική παραγωγή **κοινή στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων** »

Η έννοια του παραγωγικού Συστήματος δεν σχετίζεται με τη χωρική διάσταση

ούτε σε περιφερειακό επίπεδο
ούτε σε επίπεδο Εκμετάλλευσης

Η αγροτική Εκμετάλλευση ως ένα σύστημα

Η αγροτική εκμετάλλευση

- είναι ένα οργανωμένο σύνολο

- και όχι μια απλή παράθεση μονάδων παραγωγής
- και όχι το άθροισμα μέσων και τεχνικών παραγωγής

- δεν απαντά σε κιτήρια απλά και *ne répond pas à des critères simples et omniomorphes* βελτιστοποίησης

- λαμβάνει υπόψη, *même de manière qualitative*, των κύριων εσωτερικών σχέσεων και της άρθρωσής τους στο χρόνο

Η λειτουργία της ΑΕ είναι αποτέλεσμα αλληλοσυνδεόμενων ισορροπιών, πάντοτε επισφαλής και εξελισσόμενων

- Το **οικογενειακό σύνολο** έχει **ανάγκες** να ικανοποιήσει και **σχέδια** να υλοποιήσει (*διατροφή, εισοδήματα, εκπαίδευση, αναπαραγωγή, κοινωνικές σχέσεις, ανάπτυξη, αγορές, κλπ.*)

- Αναζητά να χρησιμοποιήσει και να λειτουργήσει **στο καλύτερο δυνατό** τα μέσα του και το σύστημα παραγωγής του— *την αγροτική του εκμετάλλευση*— κινητοποιώντας τις δυνάμεις εργασίας, τις ικανότητές του και τις τεχνικές γνώσεις του

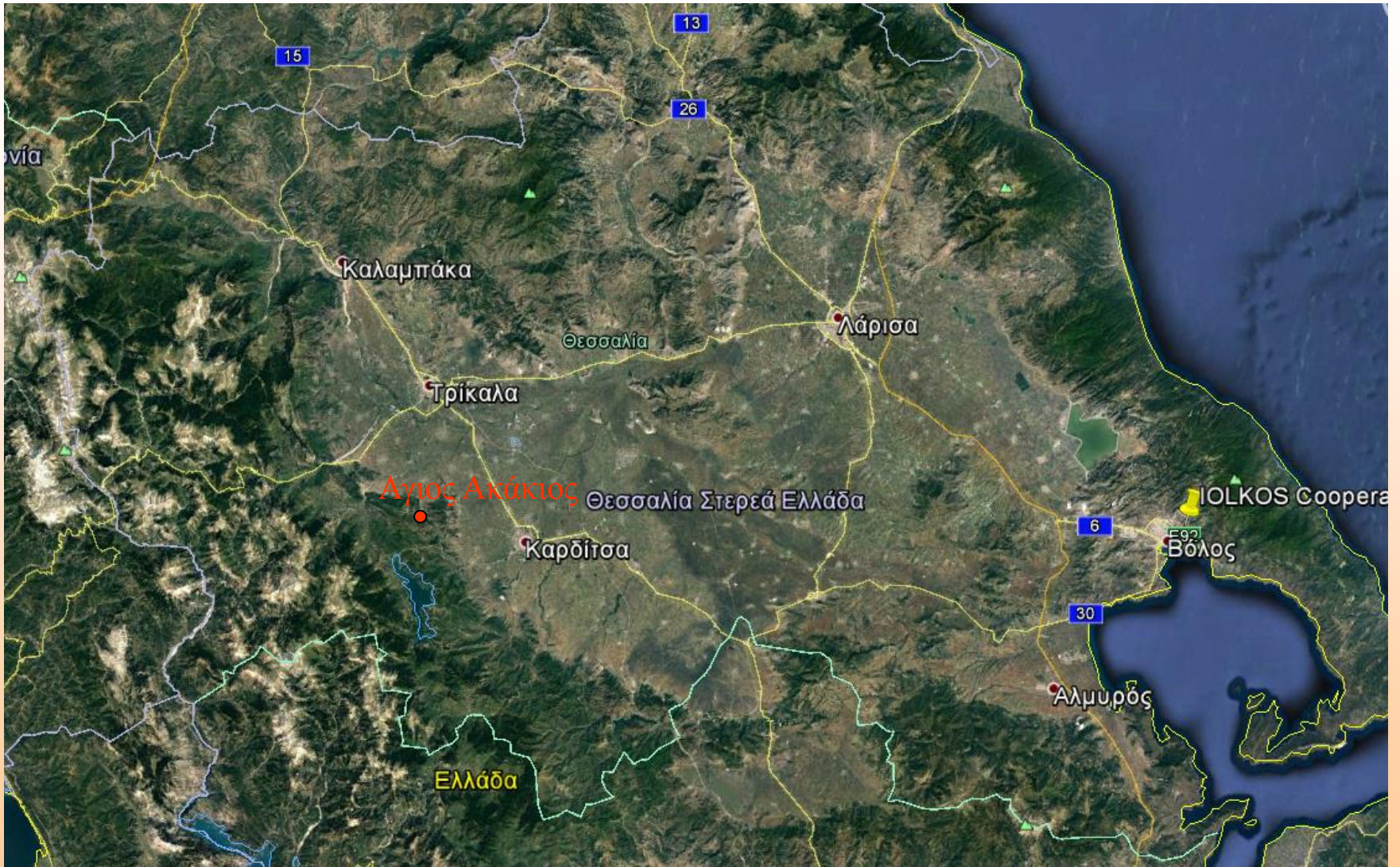
παράδειγμα

παραγωγή ταυτοτικών

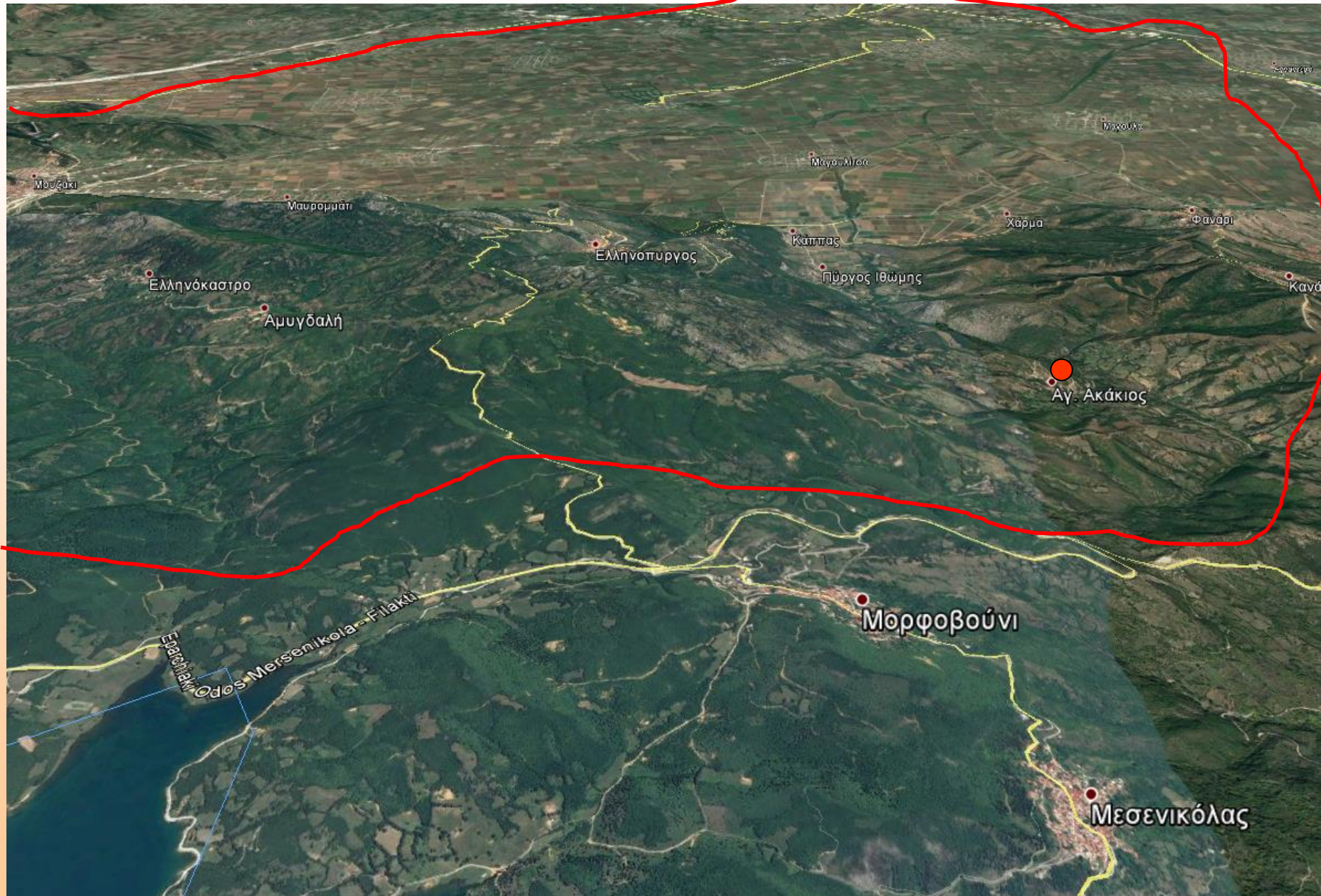
προϊόντων στον Άγιο Ακάκιο

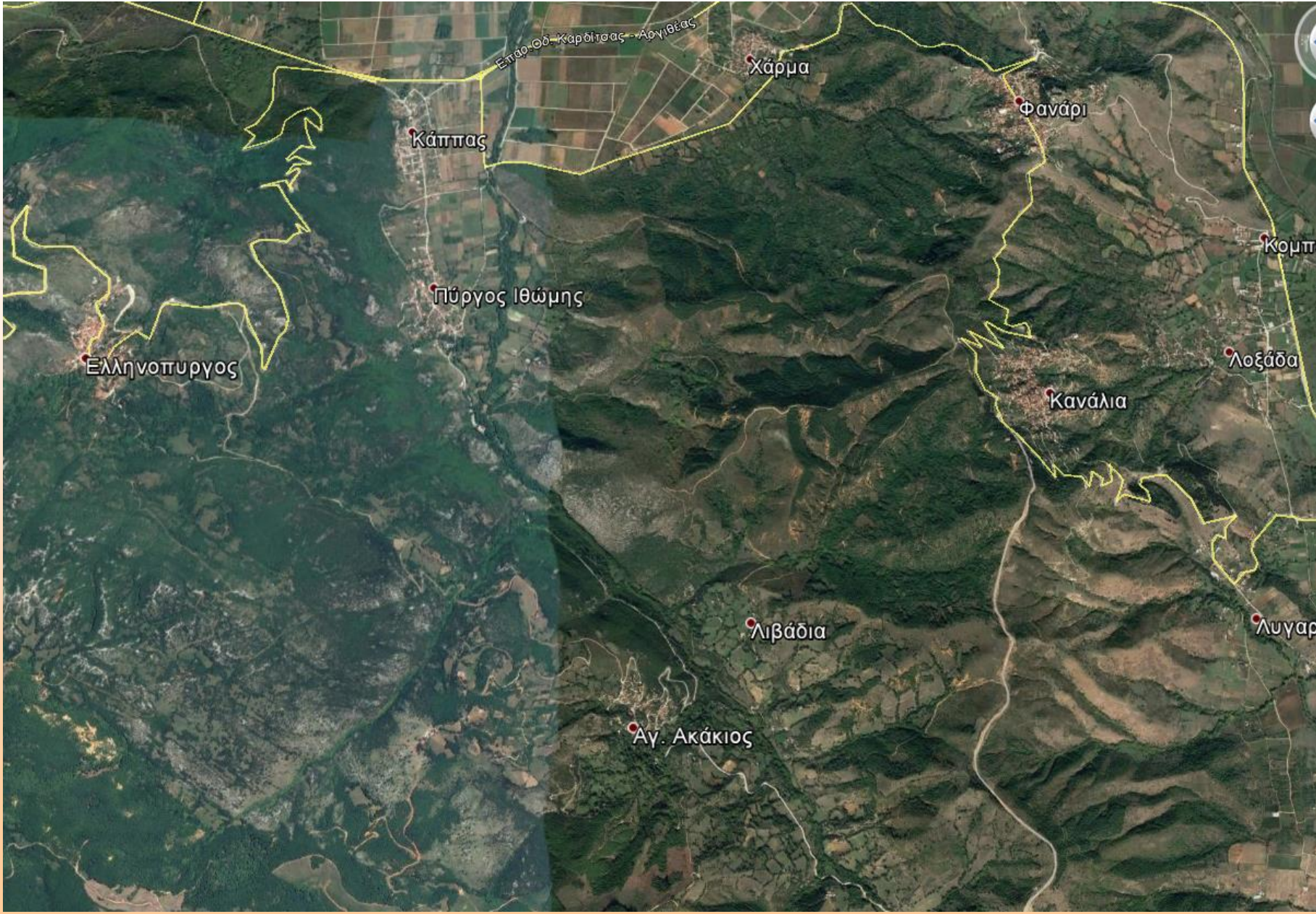
Καρδίτσας

Θέση του χωριού Άγιου Ακάκιου στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

Δήμος Μουζακίου: κτηματική έκταση

Επαύλιο - Καρδίτσας - Αργιθέας

Χάρμα

Φανάρι

Κάππας

Κομπ

Πύργος Ιθώμης

Λοξάδα

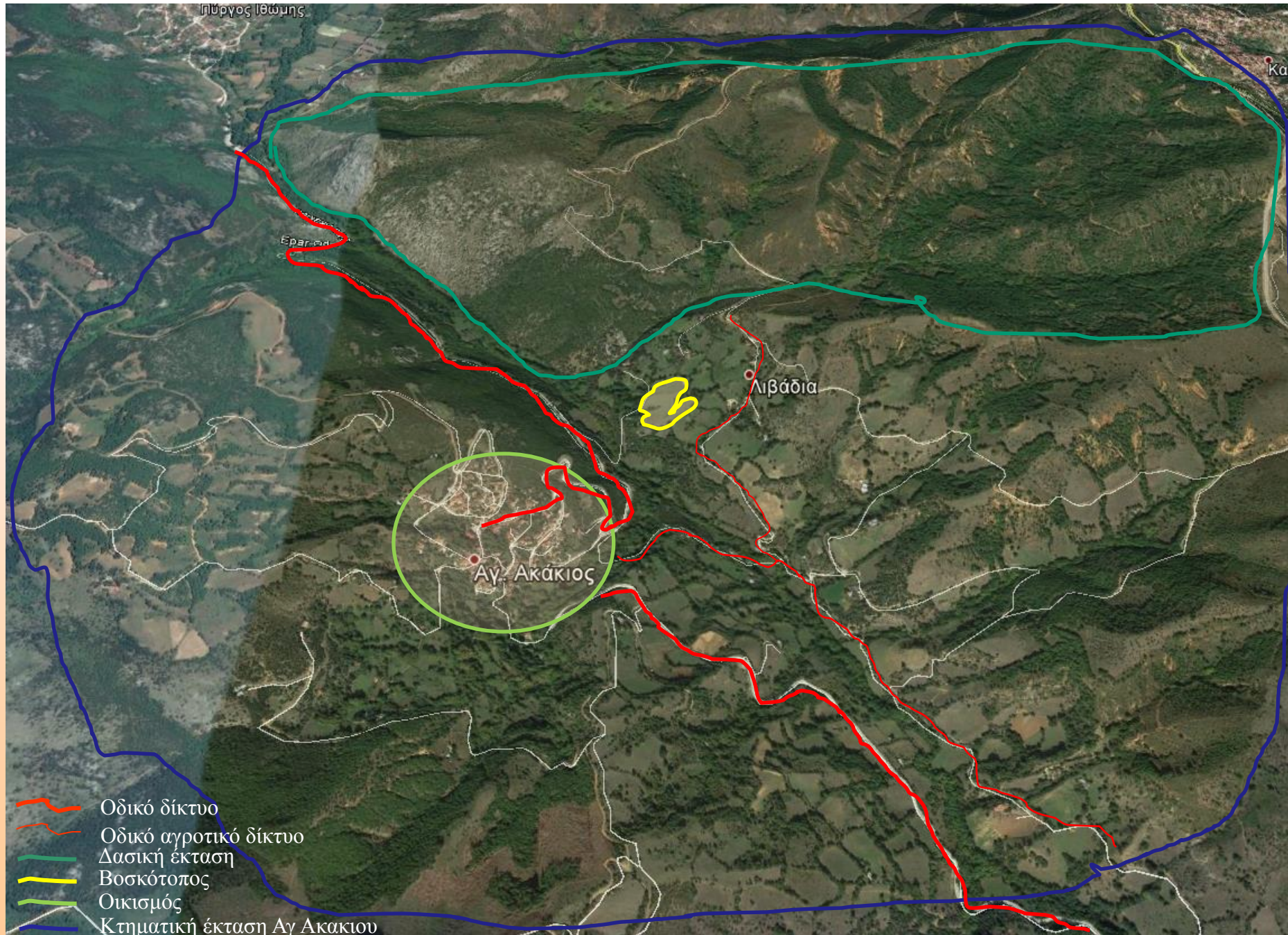
Έλληνοπυργος

Κανάλια

Λιβάδια

Λυγαρ

Αγ. Ακάκιος

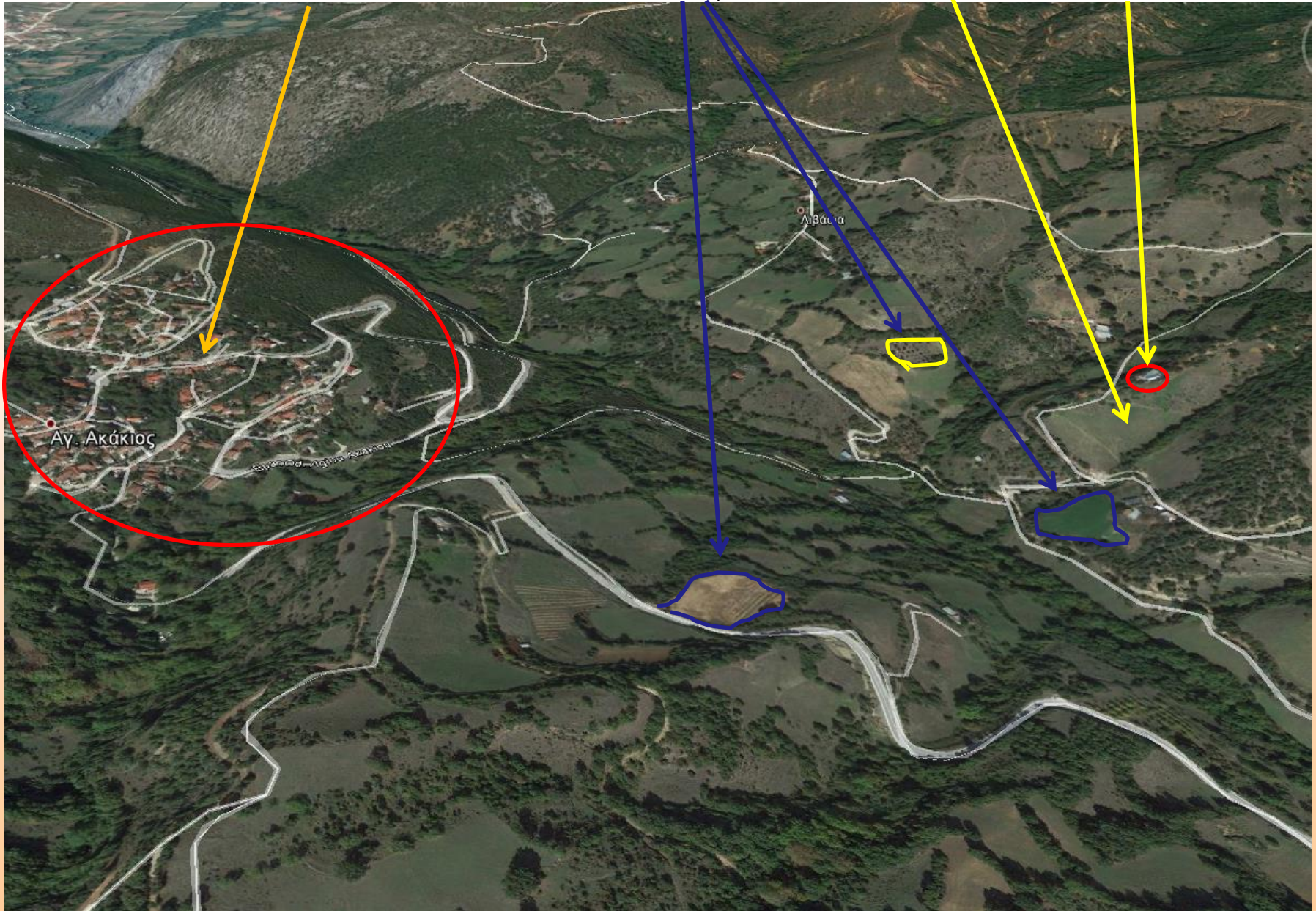

Οικισμοί

Καλλιεργούμενη
έκταση

Βοσκότοπος

Κτηνοτροφική
εκμετάλλευση

Χρήσεις γης στον Αγιο Ακακιο

περιοχή

- *με χαμηλής έντασης παραγωγικό σύστημα*
- *με αγροοικολογική φυσιογνωμία*
- *με τοπία*

Δρώντες

- Ποιοι είναι;
- Ιδιοκτησίες ;
- Γνώσεις – δεξιότητες;

Παρεμβάσεις

- σε παραγωγικό επίπεδο ;*
- σε οργανωτικό επίπεδο ;*
- σε συμβουλευτικό –μαθησιακό επίπεδο;*

Χρηματοδοτικό εργαλείο: **ΠΑΑ 2014-2020 μέτρο 7.6**

στήριξη για μελέτες και επενδύσεις

που συνδέονται με τη διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς των **χωριών**, των αγροτικών τοπίων και των τόπων υψηλής φυσικής αξίας, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών κοινωνικοοικονομικών πτυχών και των **δράσεων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης**

Αφορά την ανάδειξη, προστασία και διατήρηση

- ❖ της φυσικής κληρονομίας και συναφών πόρων , όπως γεωργική βιοποικιλότητα και άγριας ζωή, τοπία, παραδοσιακές καλλιεργητικές τεχνικές)
- ❖ αγροτικών οικοσυστημάτων υψηλής αξίας, όπως ενδεικτικά, η γεωργική γη υψηλής φυσικής αξίας (HNV)

Παρέμβαση – ολοκληρωμένη πρόταση

- ❖ πλήρης και τεκμηριωμένη
- ❖ σύνομη με τη τοπική στρατηγική ή το τοπικό σχέδιο ανάπτυξης
- ❖ συμβατή με το Περιβαλλοντικό / Χωροταξικό ... θεσμικό πλαίσιο

Παρέμβαση – ολοκληρωμένη πρόταση

- ❖ τοπικής εμβέλειας και μικρής κλίμακας
- ❖ αφορά περιοχές μικρού μεγέθους (για παράδειγμα εντοπισμένες ενότητες παραδοσιακών καλλιεργειών, μικρούς νησιωτικούς υγροτόπους, ορεινά τοπικά οικοσυστήματα) και οικισμούς μέχρι και 5.000 κατοίκους
- ❖ αφορούν αγροτικές περιοχές/αγροτικά οικοσυστήματα με λειτουργική ενότητα
- ❖ περιλαμβάνει τη μελέτη μαζί με την υλοποίηση δράσεων για την αειφορική διαχείριση αγροτικών οικοσυστημάτων σε τοπικό επίπεδο
χωρίς να είναι θεσμική υποχρέωση ή να καλύπτεται από εθνικό σχεδιασμό, με σκοπό να ληφθούν υπόψη οι τοπικές συνθήκες και να εξασφαλιστούν η συναίνεση και η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, ενθαρρύνοντας τους γεωργούς για την υιοθέτηση «φιλικών» γεωργικών πρακτικών (όπως γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα).

A) Εκπόνηση τοπικής μελέτης διαχείρισης αγροτικών οικοσυστημάτων που θα περιέχει :

- περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης και πλαισίου διαχείρισης,
- περιγραφή τοπικών γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων (μαζί με σχετικές προδιαγραφές όπως είδη δεσμεύσεων, δείκτες παρακολούθησης) ή άλλων δράσεων/μέτρων (όπως οικολογική πιστοποίηση, υποδομές για βελτίωση βιοποικιλότητας) σε τοπικό επίπεδο,
- πρόγραμμα υλοποίησης δράσεων (μαζί με τις αναγκαίες προδιαγραφές και το κόστος των δράσεων).

B) Υλοποίηση, σύμφωνα με το πρόγραμμα υλοποίησης, των εξής 2 κατηγοριών δράσεων:

- «άυλες» ενέργειες για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και τη δικτύωση δράσεις ενημέρωσης, δικτύωση γεωργών ή άλλων ενδιαφερόμενων μερών,
- μικρής κλίμακας υποδομές και έργα για την αποκατάσταση και τη βελτίωση της βιοποικιλότητας, του τοπίου και της φυσικής αξίας
  - * φυτεύσεις και δημιουργία – διατήρηση φυτοφρακτών,
  - * τεχνικά έργα προστασίας/διευθέτησης εδάφους ή υδάτων συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης σχετικών υποδομών «παραδοσιακού χαρακτήρα» π.χ. ξερολιθιές – αλώνια - γούρνες,
  - * καθαρισμός και αποκατάσταση υποβαθμισμένων τοπίων και υδατικών συστημάτων,
  - * διαμόρφωση λοιπών «πράσινων» υποδομών,
  - * δημιουργία φωλιών και καταφυγίων για άγρια πανίδα κλπ.

Δικαιούχοι είναι :

α) Φορείς εντός Δημοσίου Τομέα

όπως ΟΤΑ Α ή Β Βαθμού, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Πανεπιστήμια, άλλοι τοπικοί δημόσιοι φορείς, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την υλοποίηση των σχετικών δράσεων ή έχουν συναφείς καταστατικούς σκοπούς, εμπειρία και ικανότητα,

β) Φορείς εκτός Δημοσίου Τομέα

όπως σωματεία, ΑΜΚΕ, λοιπές ΜΚΟ – ΝΠΙΔ, με συναφείς καταστατικούς σκοπούς, αποδεδειγμένη εμπειρία και ικανότητα ή και καθήκοντα (όπως ενδεικτικά ανάθεση αρμοδιοτήτων διαχείρισης).

Είναι επιλέξιμες δαπάνες:

α) Για τις μελέτες και «άυλες» ενέργειες:

- η κατάρτιση μελετών και συναφείς συμβουλευτικές/υποστηρικτικές υπηρεσίες σχετικές με την εκπόνηση των τοπικών σχεδίων –μελετών διαχείρισης, συμπεριλαμβανομένων δαπανών για απόκτηση δεδομένων, διεξαγωγή έρευνας πεδίου και επεξεργασίας, χαρτογράφησης και αξιολόγησης των δεδομένων,
- σχετικές δαπάνες για τη διεξαγωγή ενεργειών δημοσιότητας, διαβούλευσης και ευαισθητοποίησης των ενδιαφερομένων μερών, πιλοτικών ή άλλων προπαρασκευαστικών ενεργειών.

Ποσά : μέχρι και **15.000 €** ανά μελέτη /άυλη ενέργεια

Ποσοστό Στήριξης: 100%

β) Για τις υποδομές /έργα για την αποκατάσταση και τη βελτίωση της βιοποικιλότητας, του τοπίου και της φυσικής αξίας:

- η μελέτη και η κατασκευή -διαμόρφωση χώρων και εγκαταστάσεων,
- η προμήθεια σχετικού εξοπλισμού και μηχανημάτων,
- η απόκτηση σχετικών «άυλων» επενδύσεων (π.χ. προμήθεια λογισμικού),
- άλλες σχετικές γενικές δαπάνες (π.χ. αμοιβές μηχανικών, αρχιτεκτόνων).

Ποσά : μέχρι και **20.000 €** ανά τεχνικό έργο/υποδομή

Ποσοστό Στήριξης: 100%